VISNYK OF THE LVIV UNIVERSITY

ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Philosophical Political studies

Філософсько-політологічні студії

Issue 27

Випуск 27

Scientific journal

Збірник наукових праць

Published since 2011

Видається з 2011 року

Ivan Franko
National University of Lviv

Львівський національний
університет імені Івана Франка

2019

ЗАСНОВНИК: ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Включено до переліку наукових фахових видань України з філософських та політичних наук.
Наказ МОН України № 153 від 14.02.2014 р.
Друкується за ухвалою Вченої Ради
Львівського національного університету імені Івана Франка
№ 78/12 від 18.12.2019 р.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща).

Висвітлено актуальні проблеми методології політичної науки, проаналізовано стан розвитку політичної науки та сучасні теоретико-методологічні напрями дослідження політичних процесів та інститутів в Україні.

The current problems of the methodology of the Political Science were highlighted. The development of the Political Science and modern theoretical and methodological approaches of the research of political processes and institutions in Ukraine were analysed.

Редакційна колегія:

Андрущенко Т. В., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичної психології та соціально-правових технологій, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова; Дорош Л. Я., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка»; Івасечко О. Я., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка»; Карівець І. В., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії, Національний університет «Львівська політехніка»; Мельник В. В., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та психології, Горлівський інститут іноземних мов, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»; Прокоп М. В., кандидат політичних наук, доцент, інститут міжнародних відносин та публічної політики, факультет права та суспільних наук, Університет Яна Кохановського в Кельцах (Кельце, Польща); Шипунов Г. В., доктор політичних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри теорії та історії політичної науки, Львівський національний університет імені Івана Франка (відп. ред.).

Professor *H. Shypunov* – Editor-in-Chief
Відповідальний за випуск – *Геннадій Шипунов*

Адреса редколегії:
Львівський національний
університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, кім. 204,
79000, Львів, Україна,
тел.: (38) (032) 2394462

Editorial office address:
Ivan Franko National
University of Lviv,
Universytetska Str., 1, room 204,
79000, Lviv, Ukraine,
tel.: (38) (032) 2394462

Редактор Д. КАРПИН
Редактор (англ. анотацій) С. БЕКАР
Технічний редактор С. ВОЗНЯК
Комп'ютерний макет С. БЕКАР
Коректор Д. КАРПИН

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ, ВИДАВЦЯ і ВИГОТОВЛЮВАЧА:
Львівський національний університет
імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, 79000, Львів, Україна
СВІДОЦТВО про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Формат 70x100/16
Ум. друк. арк. 15,57.
Тираж 100 прим. Зам. 0220/53

© Львівський національний
університет імені Івана Франка, 2019

ISSN 2307-1664

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Володимир Капіца
НООСФЕРНО-ЕПІСТЕМОЛОГІЧНА РЕАЛЬНІСТЬ НАУКОВОГО ЗНАННЯ, НООСФЕРНОГО МИСЛЕННЯ Й НООПІЗНАННЯ..... 7

Тамара Кушерець
«НОВЕ БЕЗРОБІТТЯ» В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ..... 18

Віталій Лісіцин
АКСІОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ..... 25

Олег Масюк
ІНТЕНЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО СПОДІВАННЯ..... 32

Катерина Рассудіна
АРГУМЕНТИ НА КОРИСТЬ ЕВТАНАЗІЇ ТА МОРАЛЬНИЙ СТАТУС ІНДИВІДА..... 40

Світлана Шевчук
ДИЛЕТАНТИЗМ І «СПЕЦІАЛІЗМ» У ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ НАУКИ О.І. ГЕРЦЕНА..... 48

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Тетяна Андрійчук
КОМУНІКАТИВНИЙ СУПРОВІД ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК СКЛАДНИК СТРАТЕГІЧНИХ УРЯДОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ..... 55

Володимир Гнатюк
СУБНАЦІОНАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ РЕЖИМИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ, ЛЬВІВСЬКОЇ ТА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ У 2010 Р.: ЕКСПЕРТНЕ (СУБ'ЄКТИВНЕ) ВИМІРЮВАННЯ..... 63

Анатолій Ключкович
ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УМОВАХ КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ У СЛОВАЧЧИНІ..... 71

Дмитро Кундельський
ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАСИЛЛЯ В СОЦІАЛЬНИХ НАУКАХ..... 78

Mammad-zade Nargiz Sabir
INFLUENCE OF THE TERRITORIAL FACTOR ON THE INTERNATIONAL POSITION OF AZERBAIJAN..... 87

Анастасія Перфільєва
ГЕГЕМОНІЗМ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ..... 93

CONTENTS

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Volodymyr Kapitsa
NOOSPHERIC-EPISTEMOLOGICAL REALITY
OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE, NOOSPHERIC THINKING
AND NOO-KNOWLEDGE.....7

Tamara Kusherets
"NEW UNEMPLOYMENT" IN THE CONTEXT
OF SOCIAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF THE LATE 20TH AND EARLY 21TH CENTURIES.....18

Vitalii Lisitsyn
AXIOLOGICAL CONTEXT OF CIVIC EDUCATION IN UKRAINE.....25

Oleh Masiuk
INTENT AS A DRIVING FORCE
FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIAL HOPE.....32

Kateryna Rassudina
ARGUMENTS IN FAVOR OF EUTHANASIA
AND AN INDIVISUAL'S MORAL STATUS.....40

Svitlana Shevchuk
AMATEURISHNESS AND "SPECIALISM" IN THE PHILOSOPHICAL
CONCEPT OF SCIENCE BY O.I. GERTSEN.....48

POLITICAL SCIENCE

Tetiana Andriichuk
COMMUNICATIVE SUPPORT OF PUBLIC POLICY
AS A COMPONENT OF STRATEGIC GOVERNMENT
COMMUNICATIONS IN DEMOCRATIC SOCIETY.....55

Volodymyr Hnatiuk
SUBNATIONAL POLITICAL REGIMES IN UKRAINE ON THE EXAMPLE
OF THE TRANSCARPATHIAN, LVIV AND CHERNIVTSI REGION
IN THE 2010: THE SUBJECTIVE MEASUREMENT.....63

Anatolii Kliuchkovych
POLITICAL AND INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS
IN THE CONDITIONS OF DEMOCRACY CONSOLIDATION IN SLOVAKIA.....71

Dmytro Kundelskyi
APPROACHES TO THE STUDY OF VIOLENCE
IN THE SOCIAL SCIENCES.....78

Mammad-zade Nargiz Sabir
INFLUENCE OF THE TERRITORIAL FACTOR
ON THE INTERNATIONAL POSITION OF AZERBAIJAN.....87

Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2019. Випуск 27, с. 71-77
Visnuk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies. Issue 27, p. 71-77

УДК 321.7 (437.6)
DOI https://doi.org/10.30970/2307-1664.2019.27.9

ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УМОВАХ КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ У СЛОВАЧЧИНІ

Анатолій Ключкович
Ужгородський національний університет,
факультет суспільних наук,
кафедра політології і державного управління
вул. Університетська, 14, 88000, м. Ужгород, Україна

Політико-інституційні чинники відіграли визначальну роль у консолідації демократії в Словацькій Республіці на початку 2000-х рр. Діяльність коаліції М. Дзурінди забезпечила процедурний консенсус для завершення переходу Словаччини до демократії. Метою статті є аналіз ключових напрямів політико-інституційних реформ в умовах реалізації демократизаційного та євроінтеграційного курсу Словаччини в 1998–2004 рр.

Виокремлено основні цілі політико-інституційних реформ у Словаччині: адаптацію конституційної системи країни до стандартів ЄС, зміцнення демократичних засад політичної системи, удосконалення парламентської моделі, підвищення ефективності державного управління, децентралізацію влади, розбудову регіонального самоврядування.

Висвітлено зміст і напрями конституційної реформи. Конституційні зміни у 1999, 2001 рр. частково відновили інституційну рівновагу в системі владних відносин, запровадили нові інститути.

Проаналізовано інституційне забезпечення євроінтеграційної політики Словаччини. У процесі реформування законодавчі та виконавчі структури Словаччини адаптовані до механізму функціонування ЄС.

Висвітлено основні цілі та стратегію реформування системи публічного управління. Словаччині вдалося здійснити системні реформи у сфері публічного управління, провести багаторівневу децентралізацію влади, реорганізувати інституційну інфраструктуру державних адміністрацій, створити дієве місцеве й регіональне самоврядування.

Завдяки політико-інституційним реформам створені умови для зниження впливу на державну політику деструктивних неформальних інститутів і практик, передусім корупції та клієнтелізму. Результатом демократичних трансформацій у Словаччині можна вважати консолідацію демократичного режиму через конституціоналізацію і стабілізацію державно-владної системи, інституціоналізацію демократичних правил політичної конкуренції.

Ключові слова: Словацька Республіка, перехід до демократії, консолідація демократії, політико-інституційні реформи, конституційні зміни.

Важливу роль у переході до демократії посткомуністичних країн Центрально-Східної Європи відігравали політико-інституційні перетворення, впливаючи на динаміку, траєкторію й результат трансформації. Руйнування комуністичного режиму в Чехословаччині зумовило перебудову інституційної структури політичної системи, унаслідок чого закріплено демократичні принципи на її базових рівнях. Попри неуспішність консолідації демократії в рамках єдиної держави чехів і словаків, в умовах федерального етапу трансформації встановлені інституційні рамки, які відіграли важливу роль у протидії авторитарним тенденціям розвитку Словаччини в 1994–1998 рр. Зміна влади внаслідок парламентських виборів 1998 р. надала Словаччині повторний шанс на завершення переходу до консолідованої демократії, яким країна успішно скористалася завдяки інтенсивним політико-інституційним реформам.

© А. Ключкович, 2019

Саме модернізація владно-інституційної структури розглядалася дослідниками як ключовий показник консолідації демократії в Словаччині, оскільки трансформаційні процеси на інших рівнях суспільної системи були менш успішними. На початку 2000-х рр. науковці не були однозначними щодо набуття Словаччиною статусу консолідованої демократії. С. Сомолані пов'язувала завершення переходу Словаччини до демократичного режиму з прямими виборами президента в 1999 р. [13, с. 6], оптимістично вважаючи країну стандартною консолідованою «новою демократією» [12, с. 10]. При цьому дослідниця наголошувала, що, на відміну від реалізованих політико-інституційних змін, незавершеною залишилася соціально-економічна трансформація з перспективними цілями утвердження цивілізованої ринкової економіки, функціональної правової держави й сильного громадянського суспільства [13, с. 6]. Станом на 2003 р. М. Кубат розглядав Словаччину тільки як напівконсолідовану демократію, оскільки в країні зберігалася напружена внутрішньополітична ситуація, а також проявилися ризики недемократичного характеру в контексті виборчого процесу [8, с. 22]. З огляду на багаторівневість консолідаційних процесів, Л. Копечек також указував на незавершеність процесу консолідації в Словаччині на всіх ключових рівнях, окрім конституційного [6, с. 310]. Вступ Словаччини в НАТО та ЄС у 2004 р. додав аргументів щодо набуття країною статусу консолідованої демократії, оскільки поряд із утіленням зовнішньополітичних пріоритетів, засвідчив міжнародне визнання успішності демократичних перетворень (зокрема, на владно-інституційному рівні). Але питання стабільності й ефективності державно-владних інститутів, довіри до них з боку громадян, забезпечення соціального складника трансформації не втратили своєї актуальності й на сучасному етапі розвитку Словаччини.

Метою статті є аналіз ключових напрямів політико-інституційних реформ в умовах реалізації демократизаційного та євроінтеграційного курсу Словаччини в 1998–2004 рр.

У процесі подолання політичних деформацій, залишених у спадок від «гібридного» режиму В. Мечіара [1], і поглиблення демократичних перетворень у контексті євроінтеграційних цілей владна еліта Словаччини постала перед низкою інституційних викликів і завдань, які вимагали невідкладних заходів у правовій і політичній площині. Першочергового вдосконалення потребувала парламентська модель організації влади, зокрема система «стримувань і противаг». Політичний розвиток Словаччини та практика взаємовідносин вищих органів державної влади в 1993–1998 рр. засвідчили наявність у Конституції низки проблемних положень, які потребували політико-правового врегулювання.

Не менш нагальною була потреба адаптації конституційної системи країни до вимог ЄС, зокрема врегулювання механізму перенесення частини суверенітету Словаччини на міжнародні організації та вдосконалення механізму захисту прав і свобод людини. Важливим завданням в аспекті модернізації інститутів публічної влади було зміцнення демократичних засад їх організації, забезпечення стабільності й ефективності органів державного управління. Приведення системи публічного управління відповідно до вимог ЄС вимагало вдосконалення системи самоврядування, створення посередницької ланки самоврядних одиниць між центральним і місцевим рівнями.

Одне з головних завдань на етапі формування інституційних умов консолідації демократії – це забезпечення функціонування демократичних правил на всіх рівнях політичного процесу та дотримання політичними гравцями цих правил. Як підкреслює С. Сомолані, «мечіаризм» настільки сильно пошкодив інституційне середовище економіки й політики, що його неофіційні правила прийняли й ті, хто з ним боровся, тобто деякі політики з урядових партій [13, с. 102]. Клієнтелізм, нетранспарентність, корупція та порушення правил не зникли зі словацької політики одночасно з приходом до влади демократичної опозиції.

Інституціоналізація демократичних правил потребувала комплексних змін на різних рівнях політичної системи. Назріла потреба досягнення процедурного консенсусу, дотримання «правил гри» в політиці призвело до конкретних кроків щодо вдосконалення інституційних механізмів демократії.

В аспекті модернізації інституційних основ демократії варто підкреслити першочергове значення парламенту як інструменту забезпечення стабільності й легітимності влади в період радикальних змін. Політична практика консолідаційних процесів засвідчує, що саме парламент стає центром досягнення міжелітної згоди щодо змісту й темпів демократичних перетворень. Парламентські інститути в Словаччині відігравали важливу роль в утриманні політичного режиму в межах демократичних норм і процедур. Результати парламентських виборів 1998 р. та формування широкої право-лівоцентристської коаліції зафіксували перемогу демократичних сил і старт якісно нового етапу розвитку парламентаризму, який дослідники означують як етап консолідації словацької парламентської демократії та початок «функціонального парламентаризму» [10, с. 53]. Уряд М. Дзурінди опирався на підтримку чисельної парламентської більшості, що дало змогу вносити конституційні зміни.

У 1999 та 2001 рр. ухвалено низку конституційних змін, які скоригували роль вищих державних органів у системі розподілу влади й тим самим сприяли відновленню інституційної рівноваги в політичній системі [14; 16]. З-поміж найбільш важливих конституційних змін варто виокремити врегулювання положень, пов'язаних із підготовкою вступу Словаччини до ЄС і НАТО; оновлення повноважень парламенту у зв'язку з членством Словацької Республіки в міжнародних організаціях; зміцнення депутатського імунітету й індемнітету; запровадження прямих виборів президента й механізму відкликання президента з посади на основі всенародного голосування; розширення можливостей президента щодо розпуску парламенту; запровадження контрасигнування актів президента з боку голови уряду та уповноважених міністрів; розширення повноважень уряду, які передбачають прийняття колегіальних рішень; посилення статусу й повноважень органів судової влади, насамперед Конституційного Суду СР; заснування нових конституційних органів – Судової ради та Публічного захисника прав; новелізація конституційного статусу людини та громадянина тощо. Поряд зі стабілізацією в системі розподілу державної влади названі конституційні зміни створили інституційні запобіжники щодо можливих авторитарних рецидивів у майбутньому, адже складно вважати консолідованою таку інституційну структуру, в рамках якої недемократичні елітарні групи мають суттєвий вплив на прийняття політичних рішень.

В аспекті інституційної модернізації системи органів державної влади зміст конституційної реформи проявився в таких характеристиках: по-перше, законодавці відмовилися від радикальних кроків щодо перерозподілу владних повноважень чи зміни владної моделі в Словаччині; по-друге, нововведення відображали потреби щодо наближення національної системи державної влади до стандартів ЄС, а також створювали механізм перенесення частини суверенних прав Словаччини до міжнародних структур; по-третє, конституційні зміни орієнтувалися на забезпечення системності правових перетворень, закріплення демократичності, стабільності й ефективності владних інститутів [2, с. 330–331].

Реалізація Словаччиною євроінтеграційної стратегії актуалізувала потребу її інституційного забезпечення, пристосування законодавчих і виконавчих структур до механізму функціонування ЄС. Інституційні основи євроінтеграційної політики були закладені в період урядування В. Мечіара, коли, попри декларативну імітацію руху Словаччини до Європи, усе-таки були створені механізми координації з ЄС, налагоджені інституційні зв'язки між установами, накопичено кадровий потенціал у цьому напрямі. Незважаючи на

кількарічні переговори та узгодження з ЄС, інституційний механізм так і не запрацював ефективно в практичній площині у зв'язку зі складними внутрішньополітичними процесами в Словаччині. Тому, опираючись на попередній досвід, систему зв'язків з ЄС і кваліфіковані кадри, уряд М. Дзурінди зміг увести інституційний механізм європейської інтеграції в дію [4, с. 67].

Уряд оптимізував внутрішньополітичні механізми та державні структури для полегшення підготовки вступу країни до ЄС. Зокрема, запроваджено посаду віце-прем'єра з питань європейської інтеграції, створено Міністерську раду словацького уряду з питань європейської інтеграції, передбачено відповідний профіль роботи на рівні державних секретарів МЗС тощо [9, с. 55]. У лютому 1999 р. уряд ухвалив План дій щодо інтенсифікації процесу інтеграції Словаччини до ЄС, а у квітні 1999 р. – Концепцію комунікаційної стратегії уряду Словацької Республіки для підготовки населення до членства Словацької Республіки в Європейському Союзі, які передбачили комплекс заходів для розв'язання проблемних питань і стимулювання руху країни на євроінтеграційному шляху. Унаслідок інтенсивної роботи органів державної влади Словаччині вдалося швидко запустити механізм координації євроінтеграційного процесу. Система інституційного забезпечення євроінтеграції включала мережу координаційних і моніторингових зв'язків між державними структурами, головними серед яких були МЗС, окремі міністерства, відповідальні за впровадження зобов'язань і реформ у відповідних секторах, а також робочі групи для виконання порядку денного переговорів [4, с. 69].

До 2004 р. процес інституціоналізації євроінтеграційної політики характеризувався фактично одностороннім упровадженням Словаччиною європейських стандартів, впливаючи на ключових акторів і механізми внутрішньополітичного життя. Після того як Словаччина стала членом ЄС, вона не тільки продовжувала адаптуватися до внутрішнього механізму функціонування Євросоюзу, а й отримала можливість впливати на його формування [3, с. 235–236]. Ці можливості ставили додаткові вимоги перед країною щодо оптимізації взаємодії гілок державної влади та досягнення консенсусу між політичними гравцями.

У контексті приєднання до Євросоюзу підвищилася роль уряду як головного актора в переговорах щодо умов вступу Словаччини, а також у забезпеченні транспонування європейського права в національне законодавство. Після набуття Словаччиною статусу члена ЄС зросла правова й політична необхідність упорядкування взаємодії уряду та парламенту в європейських питаннях, що зумовило ухвалення відповідного конституційного закону [15]. Політичний контекст прийняття цього закону віддзеркалював складні відносини між коаліційними партіями, а також між владою й опозицією, яка сприймала законодавчий орган як інструмент послаблення уряду та посилення власного впливу через розширення прав і можливостей словацького парламенту в питаннях ЄС [7, с. 48–49].

Отже, подальше вдосконалення законодавства здійснювалося з метою підготовки Словаччини як члена ЄС до діяльності в рамках європейських владних структур. Зокрема, були впорядковані відносини між парламентом та урядом у питаннях європейської інтеграції, посилені нормотворчі повноваження уряду, розширено імунітет депутата, створено правову основу для проведення виборів до Європарламенту. У 2004 р. словаки вперше взяли участь у виборах до Європарламенту, щоправда, відзначилися найнижчою явкою серед усіх країн-членів ЄС (16,96%).

Досягнення стану консолідованої демократії безпосередньо пов'язано зі здатністю держави виконувати владно-управлінські функції на всіх рівнях публічних відносин. У 1998 р. сформувалися сприятливі внутрішньополітичні умови для продовження процесу децентралізації, який започаткований ще в 1990 р., але з різних причин фактично припи-

нився в наступні роки. Уряд М. Дзурінди взяв курс на системний підхід у реформуванні публічного управління та проводив політику реформ з метою адаптації системи державного управління й місцевого самоврядування Словаччини до вимог ЄС. У 1999 р. уряд ініціював підготовку реформування системи публічного управління. Реформа переслідувала такі ключові цілі: створити нову ефективну модель публічного управління шляхом децентралізації й демократизації чинної системи; відреагувати на реформні тренди публічного управління в інших країнах і долучитися до єдиного Європейського адміністративного простору; сформувати передумови для горизонтального управління економічним і соціальним розвитком шляхом створення компетентних структур управління на локальному та регіональному рівнях [5, с. 21].

Реалізація стратегії децентралізації правлячою коаліцією стала можливою внаслідок забезпечення необхідних умов на трьох основних рівнях: конституційно-правому, організаційно-інституційному та політичному. У зазначений період відбулося покращення конституційно-правових умов для функціонування децентралізованої держави внаслідок новелізації законів, унесення конституційних змін у 2001 р. і 2004 р., апроксимації національного законодавства до права ЄС. Сприятливі умови створила також реорганізація інституційної інфраструктури на центральному та місцевому рівнях виконавчої влади, стабілізація функціонування публічного управління, виникнення регіонального самоврядування. Найважче було забезпечити сприятливі умови на політичному рівні, оскільки владна коаліція була дестабілізована внаслідок виходу частини депутатів з клубів партій. Ця ситуація створила проблеми в пошуку політичної підтримки для подальшої реалізації програми реформ уряду М. Дзурінди [11, с. 88–89].

На початку 2000-х рр. Словаччині вдалося здійснити системні реформи у сфері публічного управління, провести багаторівневу децентралізацію влади, раціоналізувати інституційну структуру органів державної адміністрації, створити дієве місцеве й регіональне самоврядування, тим самим було забезпечено демократичні умови розвитку на всіх рівнях публічних відносин. Оптимізація інституційної структури влади, упровадження елементів сервісної моделі управління, поглиблення процесів децентралізації, посилення відкритості діяльності державних структур – усе це свідчило про покращення публічного управління, що позначалося на ставленні громадян до змін.

У цьому контексті варто відзначити також створення умов для зниження впливу на державну політику деструктивних неформальних інститутів і практик, передусім корупції та клієнтелізму. 21 червня 2000 р. Національна Рада СР схвалила Національну програму боротьби з корупцією та інституційні механізми для її реалізації. Упродовж 1999–2002 рр. реалізовано комплекс нормативно-регулятивних заходів у різних напрямах боротьби з корупцією, забезпечення вільного доступу до інформації, контролю за джерелами походження майна, відкритості державних закупівель, функціонування й фінансування політичних партій. Попри активні нормативно-правові заходи, у перші роки функціонування уряду М. Дзурінди не вдалося досягти значних успіхів у практичній боротьбі з корупцією і клієнтелізмом, оскільки система чинила формальний і бюрократичний супротив нововведенням, чимало посадовців ігнорували вимоги й критику громадськості. На відміну від інших динамічних та успішних напрямів реформування, позитивні зміни в антикорупційній сфері відбувалися повільно.

Отже, вагоме значення для демократичної консолідації в Словаччині мали перетворення на інституційному рівні політичної системи, спрямовані на вдосконалення розподілу влади, децентралізацію державного управління, розбудову місцевого та регіонального самоврядування. Політико-інституційні перетворення сприяли досягненню процедурного

консенсусу й консолідації на основі визнаних норм та інститутів, що зробили більш стійкими демократичні засади організації державної влади. Динамізм інституційних перетворень зумовлювався прагненням словацької владної еліти наздогнати інші центральноєвропейські країни на шляху євроінтеграції.

З огляду на глибину й важливість законодавчих змін у 1999–2001 рр., можна стверджувати, що конституційна консолідація в Словаччині завершилася майже через десять років після ухвалення початкової редакції Конституції. Після цих новел конституційні положення не зазнавали суттєвих змін в аспекті формування, функціонування та взаємодії вищих органів державної влади. Усунення прогалин у Конституції, удосконалення моделі розподілу влади, запровадження нових інститутів, адаптація законодавчих положень до європейських стандартів, децентралізація публічного управління – ці структурні реформи додали стабільності системі владних відносин, поглибили демократичний характер держави й посилили інституційні перешкоди для діяльності недемократичних сил у Словаччині.

Список використаної літератури

1. Ключкович А. Політичний режим в Словаччині в 1994–1998 рр.: боротьба авторитарних і демократичних тенденцій розвитку. *Політичне життя.* 2019. № 1. С. 18–23.
2. Лемак В.В. Правова реформа в Чехії і Словаччині в умовах постсоціалістичної модернізації: теоретичні і практичні проблеми : дис. ... докт. юрид. наук. Київ, 2003. 415 с.
3. Трансформаційні процеси у країнах Вишеградської групи та України: порівняльний аналіз / за ред. Г.М. Перепелиці. Київ : Стилос, 2013. 302 с.
4. Шлях до ЄС Вишеградських країн: уроки для України. Київ : Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», 2014. 102 с.
5. Hamalová M., Papánková S. K aktuálnym problémom komunálnej reformy v SR. *Decentralizácia verejnej správy Slovenskej republiky: otvorené otázky*. Bratislava : EUBA, FES, 2005. S. 19–37.
6. Kopeček L. Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku. 1 vyd. Brno : CDK, 2006. 347 s.
7. Král D., Bartovic V. Český a slovenský parlament po Lisabonské smlouvě. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM. 73 s.
8. Kubát M. Postkomunismus a demokracie. Politika ve středovýchodní Evropě. Praha : Dokořán, 2003. 128 s.
9. Leška V. Dostihne Slovensko své sousedy na cestě do Evropské unie? *Mezinárodní vztahy*. 2000. Roč. 35. Č. 2. S. 47–61.
10. Malová D., Láštic E., Rybář M. Slovensko ako nový členský štát Európskej Únie: výzva z periférie? Bratislava : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2005. 184 s.
11. Nižňanský V., Cibáková V., Hamalová M. Tretia etapa decentralizácie verejnej správy na Slovensku. Bratislava : Wolters Kluwer, 2014. 232 s.
12. Slovensko: desať rokov samostatnosti a rok reforiem / G. Mesežnikov, O. Gyarfášová (eds.). Bratislava : IVO, 2004. S. 9–24.
13. Szomolányi S. Kľukatá cesta Slovenska k demokracii. Bratislava : Stimul, 1999. 121 s.
14. Ústavný zákon z 23. februára 2001, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. ... *Zbierka zákonov*. Č. 90/2001. S. 1226–1236.
15. Ústavný zákon z 24. júna 2004 o spolupráci Národnej rady SR a vlády SR v záležitostiach Európskej únie. URL: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/397/20040801 (дата звернення: 16.05.2018).
16. Ústavný zákon zo 14. januára 1999, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. … URL: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1999/9/ (дата звернення: 16.05.2018).

POLITICAL AND INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS IN THE CONDITIONS OF DEMOCRACY CONSOLIDATION IN SLOVAKIA

Anatolii Kliuchkovych
Uzhhorod National University,
Faculty of Social Sciences,
Department of Political Science and State Administration
University str., 14, 88000, Uzhhorod, Ukraine

Political and institutional factors played a major role in the consolidation of democracy in the Slovak Republic in the early 2000s. The activities of the Dzurinda's Coalition provided the procedural consensus for completing Slovakia's transition to democracy. The purpose of the article is to analyze the key areas of political and institutional reforms in Slovakia in the context of the democratization and European integration in 1998–2004.

The main goals of the political and institutional reforms in Slovakia are highlighted: adaptation of the country's constitutional system to EU standards, strengthening the democratic foundations of the political system, improving the parliamentary model, raising the efficiency of public administration, decentralization of power, the development of regional self-government.

The content and directions of constitutional reform are covered. Constitutional amendments (1999, 2001) partly reinstated the institutional balance in the system of power relations. The institutional support of Slovakia's European integration policy is analyzed. In the process of reforming, the legislative and executive structures of Slovakia have been adapted to the mechanism of functioning of the EU. The main goals and strategy of reforming the public administration system are outlined. Slovakia manage to implement systemic reforms in the field of public administration, carry out multi-level decentralization of power, reorganize the institutional infrastructure of state administrations, create effective local and regional self-government.

Owing to political and institutional reforms, the conditions to reduce the impact on government of destructive informal institutions and practices, especially corruption and clientelism were created. The result of democratic transformations in Slovakia is the consolidation of the democratic regime through the constitutionalization and stabilization of the state power system, the institutionalization of democratic rules of political competition.

Key words: Slovak Republic, transition to democracy, democracy consolidation, political and institutional reforms, constitutional amendments.